

Przewodnik po Malcie:

Historia Malty

Malta - klimat

Kuchnia

Kultura Malty

Przygotowanie do podróży

Religia

Zwiedzanie Malty. Zabytki, które warto zobaczyć

SP Koszęcin

2014/2015

Historia Malty

10 milionów lat temu, w okresie miocenu, ziemie tworzące dziś archipelag maltański podniosły się nad poziom morza. 1,5 miliona lat temu wyspy te przestały być częścią pomostu łączącego obecną Europę z Afryką. Stały się nim ponownie w okresie lodowcowym (23 – 10 tys. lat temu).

Początki cywilizacji na Malcie sięgają aż **5200 lat p.n.e.**, gdy trafili tu z Sycylii pierwsi osadnicy. W IV i III tysiącleciu p.n.e. powstało ponad pięćdziesiąt megalitycznych świątyń, położonych na wyspach Malta i Gozo w Republice Malty. Zaliczają się one do najstarszych wolno stojących budowli na świecie.

Sześć z nich, w tym licząca 5800 lat Ġgantija, wpisano na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Pochodzenie nazwy wyspy ginie w mrokach dziejów i do dziś istnieje kilka teorii na ten temat. Jedna z nich mówi, że pochodzi od greckiego słowa “meli”, czyli miód - w czasach starożytnych wyspa słynęła z produkcji wyjątkowego miodu, którego niepowtarzalny

smak jest zasługą żyjącego tu endemicznego gatunku pszczoł zapylającego kwiaty pomarańczy. Inna wersja pochodzenia nazwy sugeruje, że słowo “Malta” pochodzi od fenickiego terminu “maleth”, oznaczającego “przystań”.

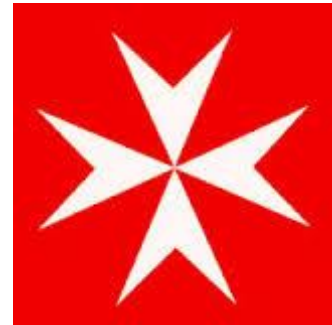
Położenie Malty zawsze wpływało na jej historię, dzieli ona bowiem akwen morski na część wschodnią i zachodnią, trzymając straż nad przesmykiem między Sycylią a Tunezją.

Okolo 800 p.n.e. założyli tu swoje osiedla **Fenicjanie**, (dzięki osiedlaniu się kupców fenickich nastąpiła rozbudowa portów), a 300 lat później wyspę podbili **Kartagińczycy**. W 257 p.n.e. miał miejsce pierwszy atak **Rzymian** i w 218 p.n.e. Malta przeszła pod władanie Imperium Rzymskiego. Władzę na wyspie sprawował przez swojego namiestnika pretor Sycylii.

W roku **60 n.e.** u brzegów wyspy w pobliżu miasta Bugibba, rozbił się statek przewożący do Rzymu, jako więźnia św. Pawła. Apostoł przez trzy miesiące pozostawał w katakumbach na wyspie nauczając jej mieszkańców. Malta została nawrócona na chrześcijaństwo.

W 395 roku po podziale Imperium Rzymskiego przeszła pod władanie **Cesarstwa Wschodniego** ze stolicą w Konstantynopolu. Od 870 roku znajdowała się pod rządami **Arabów**. W roku 1090 została podbita przez **Normanów**, zaś później przyłączona do księstwa, a następnie **Królestwa Sycylii**.

W 1530 roku cesarz Karol V przekazał wyspę jako lenno **zakonowi Joannitów** (kawalerów maltańskich) kończąc 8 letnią tułaczkę po wyparciu ich z wyspy Rodos przez Turków. 18 maja 1565 roku rozpoczął się atak liczącej około 40 tys. żołnierzy armii Osmańskiej. Obrońcom, w skład których

wchodzi kilkuset rycerzy zakonnych, tysięczny oddział Hiszpanów i około 8 tys. ludności cywilnej, udało się ten atak całkowicie odeprzeć prawie cztery miesiące później, 8 września. Joannici 270 lat sprawnie zarządzali wyspą. Zbudowali miasto, które na cześć Wielkiego Mistrza dowodzącego podczas oblężenia zostało nazwane Valletta. Miasto to stało się siedzibą zakonu i jednocześnie stolicą wyspy. Wzniesli też na całym

wybrzeżu wyspy szereg wież pozwalających na wcześniejsze dostrzeżenie nacierającej obcej floty. Wybudowane zostały także fortyfikacje wokół trzech miast Birgu, Bromla (Cospicua) i Isla, oraz wiele innych budowli zarówno wojskowych jak i cywilnych.

W roku 1798 podbiła wyspę 54 tys. flota francuska. **Napoleon Bonaparte** nakazuje rycerzom zakonu w ciągu trzech dni opuścić wyspę. Dwa lata później Maltańczycy wspierani przez wojska angielskie wyparli Francuzów i Malta przeszła pod protekcję **Wielkiej Brytanii**. Zakończony w 1815 roku Kongres Wiedeński ustanowił Maltę kolonią brytyjską.

W czasie II wojny światowej 1940–43 wyspa Malta była ważną brytyjską bazą morską i lotniczą w środkowej części Morza Śródziemnego oraz celem wielu nalotów włoskich i niemieckich z baz na Sycylii (tzw. bitwa powietrzno-

morska o Malte). Po zakończeniu oblężenia jej mieszkańcy zostali odznaczeni Krzyżem Jerzego, który widnieje na fladze państwa.

W 1947 roku Malte uzyskała autonomię wewnętrzną, a w 1963 proklamowane zostało powstanie Państwa Maltańskiego. Malta uzyskała niepodległość 21 IX 1964 i przystąpiła do ONZ. Wielka Brytania zachowała jednak prawo do zachowania baz wojskowych na wyspie (do 1967, kiedy Malta wypowiedziała układ). W pełni niepodległą republiką została 13 grudnia 1974 roku.

Republika Malty (Repubblika ta' Malta) jest demokracją parlamentarną. Parlament (House of Representatives: 65 miejsc) jest wybierany w wyborach powszechnych co 5 lat. Na czele rządu stoi premier nominowany przez prezydenta. Prezydent jest wybierany przez parlament. Scena polityczna jest zdominowana przez dwie wiodące partie: centrowo-prawicowa - Nationlist Party (PN) oraz partię pracy - Malta Labour Party (MLP)..

W 1983 nastąpiło uwłaszczenie własności kościelnej, 1993 wprowadzono ponownie samorząd lokalny. 1 maja 2004 Malta przystąpiła do UE, a w 2008 wprowadziła do obiegu euro.

Malta - klimat

Leżąca pomiędzy Afryką a Sycylią Malta ma wszelkie zalety, by stać się hitem wśród bardziej wymagających podróżników: poszukiwaczy odpoczynku w komforcie i pięknych okolicach, a przy tym pragnących czegoś więcej, niż tylko ładna plaża.

Klimat na Malcie sprzyja odwiedzaniu jej o każdej porze roku. W zimie średnia temperatura w dzień wynosi tu ponad czternaście stopni Celsjusza, w miesiącach letnich rzadko spada poniżej dwudziestu pięciu stopni, a w ostatnich latach lipiec i sierpień na Malcie były wręcz upalne. Pada tu rzadko i krótko, a wiatry są bardzo łagodne. Wiele osób przyjeżdża na Malte wierząc w dobroczynność jej klimatu, który ponoć pomaga wracać do zdrowia po ciężkich chorobach.

Republika Malty składa się kilku wysp wyłaniających się ze środkowej części Morza Śródziemnego, kilkadziesiąt kilometrów na południe od Sycylii i około 300 na północ od Libii. Cały archipeląg obejmuje oprócz Malty takie wyspy jak: Gozo i Comino oraz bezludne Cominotto i Fifla. Sama Malta swoimi rozmiarami przypomina ogromne aglomeracje miejskie, mierząc blisko 30 km długości i 15 km szerokości. Typowy klimat śródziemnomorski sprawia, że lata na wyspie są długie, jesień ciepła, natomiast pogoda w zimie bywa zaskakująca, ale dla Europejczyków jest zawsze optymalna. Zdziwiający, wyspiarski krajobraz wzbogaca mocno rozwinięta linia brzegowa, dzięki której turyści mogą z powodzeniem uprawiać różnorodne dyscypliny sportowe związane z morzem. Najpiękniejsze kąpieliska rozwinęły się w północno-wschodniej części wyspy, gdzie wybrzeże jest łatwo dostępne i charakteryzuje się licznymi zatokami. W pozostałej części kraju poszarpaną linię brzegową ozdabiają strome klify, niemniej i tam można znaleźć doskonałe miejsca nadające się do uprawiania sportów wodnych, nurkowania i wylegiwania się na skalistym wybrzeżu.

Roślinność na wyspie jest stosunkowo uboga, a rozległe skaliste tereny porasta najczęściej makia, czyli krzewiasta roślinność i zarośla występujące najczęściej w rejonie śródziemnomorskim.

Na Malcie nie spotkamy zbyt wiele gatunków zwierząt – duża ich część niestety wyginęła. Przy odrobinie szczęścia można zobaczyć jaszczurkę, Gekkoninae, królika lub jeża. Można też spotkać różne gatunki ptaków, przede wszystkim czapłę, sowę, skowronka, drozda i synogarlicę. Jednak ich

liczba nieustannie obniża się. Przyczyną takiego stanu jest bardzo rozpowszechniony odstrzał tych ptaków, wbrew ich ochronie i zakazowi odłowu. Zwierzęta niebezpieczne należą do rzadkości. Żaden z trzech gatunków węży, które tu żyją, nie jest jadowity, stąd też w zasadzie jedynym niebezpieczeństwem grożącym turystom ze strony zwierząt mogą być zabłąkane psy i koty.

Zasłużoną dumą Malty jest podwodny świat. Tutejsze wody są dosłownie rajem dla nurków, którzy zarówno w ciągu dnia, jak też nocą (wówczas najwspanialej prezentują się przepiękne barwne korale) mogą podziwiać piękno podwodnego świata. Nurkowie mogą eksplorować rafy, skały, jaskinie i wraki, które są popularnym schronieniem dla ławic różnych gatunków różnokolorowych ryb. Do najliczniejszych należy sardynka, makrela, tuńczyk, szprotka, włócznik, okoń, płaszcza i barwena. Wspaniałe rafy są także domem dla wielu bezkręgowców i innych interesujących zwierząt, takich jak: ośmiornice, rozgwiazdy, sepie, kraby i homary. Dużą atrakcją turystyczną są koniki morskie, dla których często maltańskie wody są miejscem parzenia się. Można tu również spotkać karettę, należącą do gatunków zagrożonych i delfina z rodzaju *Delphinus* i delfina butlonosego, które występują stosunkowo licznie i są mile widzianym urozmaiceniem podczas rejsów wycieczkowych. Na Maltę często przybywają w celach badawczych obserwatorzy rekinów. Zwierzęta te można zobaczyć obecnie tylko wyjątkowo, zwłaszcza na większych głębokościach, dlatego turyści nie muszą się ich zbytnio obawiać.

Większość turystów dociera na Maltę samolotem i jest to bez wątpienia najwygodniejszy sposób. Osoby które nie lubią latać lub mogą sobie pozwolić na długą podróż, mogą na Maltę dopłynąć promem z Sycylii. Planując wakacje na Malcie należy pamiętać o tym, że plaże są tu najczęściej skaliste, a zejścia do morza dość strome. Nie sprzyja to szczególnie wakacjom z dziećmi - jeśli wybieramy się na rodzinny wypad, szukajmy noclegu w okolicach, gdzie na pewno znajdzie się piaszczysta plaża. Hotele w popularnych kurortach wynagradzają brak piaszczystej plaży wspaniałymi basenami.

Najlepszym środkiem komunikacji na Malcie jest oczywiście samochód, ale bez problemu można korzystać też z miejscowej, doskonale zorganizowanej komunikacji, która sprytnie łączy najważniejsze punkty wyspy.

Sliema – jedno z turystycznych miast Malty, którego atutem jest wspaniały widok na rozległą zatokę i położoną po przeciwnej stronie Vallettę. Chociaż

nie ma tam pięknej plaży (jest tylko skaliste wybrzeże), wypoczywać można na przyhotelowych basenach oraz w centrach SPA oferujących usługi na najwyższym poziomie. Turyści wybierają przeważnie ten nadmorski kurort pełen najlepszych hoteli na Malcie jako bazę wypadową na zwiedzanie wyspy. Nowoczesne apartamenty i kompleksy hotelowe gwarantują wypoczynek na najwyższym poziomie z pięknym widokiem na Morze Śródziemne, natomiast sklepy, butiki, lokale nocne i puby otwierają swoje podwoje przed miłośnikami zakupów i dobrej zabawy do białego rana. Miejscem wieczornych spotkań jest promenada łącząca Gzirę z St. Julian's i tam pojawia się najwięcej turystów.

Klimat w Sliema (przy St. Julian's Bay)

	sty	lut	mar	kwi	maj	cze	lip	sie	wrz	paź	lis	gru
Wilgotność powietrza	82	79	78	76	75	68	68	69	78	79	78	77
Godziny słoneczne	5	7	7	9	10	11	12	11	8	7	6	5
Suma opadów	89	56	41	25	10	2	2	5	38	78	101	102
Dni z opadami	18	14	12	10	6	4	1	2	10	11	17	17

Kuchnia

Kuchnia maltańska jest mieszanką wpływów brytyjskich i śródziemnomorskich, w tym w dużej mierze włoskich.

Gdy będziemy na miejscu, zdziwi nas mnogość dań, trunków i wyrobów przede wszystkim owocowych, jakie są dostępne na tej niewielkiej wyspie. Maltańczycy dobrze wykorzystują zasoby naturalne: z owoców produkują likiery i dżemy, popularne na Gozo pomidory suszą na słońcu, a potem podają skropione oliwą, marynują kapary, a z ryb Morza Śródziemnomorskiego w zimowe wieczory robią zupę.

Ze słodkości koniecznie musimy się skusić na **mqaret**- dostępne głównie w zimie ciastka z daktylowym nadzieniem podawane na gorąco. Dostępny przez cały rok jest natomiast **ghaqaq ta'l ghasel**- charakterystyczny okrągły precel wypełniony niesamowicie słodką masą.

Najpopularniejszymi przekąskami (aczkolwiek nie na słodko!) są **pastizzi**. Niemal na każdym rogu znajdziemy pastizzerię, gdzie za ok. 40 eurocentów możemy kupić małe pastizzi z ciasta francuskiego z nadzieniem z groszku lub serka ricotta. Pastizzi jada się najczęściej rankiem, kiedy Maltańczycy- idąc do pracy lub siadając w jednej z kawiarni – kupują wypieki na śniadanie. Często w pastizzeriach sprzedawana jest także qassaatat- nieco większa przekąska z ciasta kruchego w kształcie okrągłego ciastka, podawana najczęściej na ciepło, z groszkiem, serem ricotta lub szpinakiem. Maltańska chałwa jest- jak na chałwę przystało – niesamowicie słodka.

Na obiad warto zjeść coś bardziej sycącego. Popularna jest **timpana** – rodzaj zapiekanki z makaronu z mielonym mięsem i sosem pomidorowym. Natomiast najbardziej poszukiwanym przez turystów daniem są **potrawy przyrządzone z królika (fenek)**, najczęściej podawane z czosnkiem w sosie winnym. Ryby , które pojawiają się na maltańskich stołach, to głównie mieczniki (*pixxispad*), lampuki i leszcze (*sargu*). Daniem które zadowoli wegetarian, są pieróżki z serem ricotta (*ravjul*).

Maltański chleb należy do najlepszych na świecie. Warto do niego dodać kozi czy owczy ser – **gbejniet**, który jest sprzedawany w różnych odmianach, na przykład z pieprzem czy z suszonymi pomidorami. Możemy go kupić głównie na Gozo.

Sławą cieszą się także maltańskie **miody** -ten najbardziej popularny powstaje z dzikiego tymianku, chleba świętojańskiego i kwiatów pomarańczy.

Najsłynniejszym bezalkoholowym maltańskim napojem jest ***kinnie*** - napój gazowany będący mieszanką ziół i soku z gorzkiej pomarańczy. Jego gorzkawy smak może na początku zniechęcać, ale szybko przekonamy się, że nie ma nic lepszego na letnie upały. Z alkoholi warto wypić do obiadu jedno z maltańskich win **Delicata**, **Marsovin** czy **Meridiana**. Siedząc wieczorem w jednym z maltańskich lokali, możemy napić się miejscowego **piwa Cisk lub Blue Label**. Jako pamiątkę z wyspy można przywieźć jeden z maltańskich likierów. Warto dodać, że tym z opuncji raczyli się już kawalerowie maltańscy. Pozostałością po dominacji brytyjskiej jest natomiast zwyczaj picia do śniadania herbaty z mlekiem.

Kultura Malty

Malta to małe państewko-wyspa, tysiąc razy mniejsza od Polski, mniejsza nawet od Warszawy, ale za to po brzegi wypełniona zabytkowymi obiektami. Nazywana często muzeum pod gołym niebem. Należy do najgęściej zaludnionych państw na świecie, które stanowi mieszaninę wielu kultur: angielskiej, włoskiej, arabskiej i afrykańskiej.

Spółeczeństwo zamieszkujące Maltę wyróżnia się wysoką kulturą, która objawia się w kultywowaniu wszelkich tradycji. Naród Malty charakteryzuje się takimi cechami, jak uprzejmość, pogoda ducha i pobłażliwość. Malta to kraj o wielkim sercu i głębokim poszanowaniu dla wartości religii katolickiej. Na terytorium kraju odnajdziemy ponad 360 kościołów katolickich.

Malta to miejsce niemal 300-letniej obecności Zakonu Maltańskiego; symbolem kraju jest czerwony ośmiokątny krzyż, będący spadkiem po zakonie, a symbolizujący osiem boskich błogosławieństw. Maltańskie służby medyczne na swoich emblematkach noszą biały krzyż maltański na czerwonej tarczy herbowej. Tarcza oznacza, iż jesteśmy gotowi stanąć do walki w obronie wiary.

Ciekawą atrakcją turystyczną **Malty** stanowi Teatr Manuela, będący trzecim najstarszym teatrem świata; ponadto to raj dla pletwonurków, choć trzeba uważać na ostre krawędzie jeżowców i małż. Na Malcie obowiązuje lewostronny ruch kołowy (pozostałość po Brytyjczykach); większość domów ma swego patrona; w wielu wioskach na obrzeżach Valletta (stolica Malty) nad drzwiami lub na dachach domostw umieszcza się bycze rogi, które mają podobno odstraszać złe duchy; to chyba jedyny kraj, gdzie można wysłuchać mszy świętej w kościele rzymsko-katolickim po arabsku.

Dzięki specyficznemu urokowi wyspy i doskonale zachowanym zabytkom architektury Malta stała się jednym z ulubionych miejsc, gdzie producenci filmowi kręcą swoje filmy. Powstało tu wiele słynnych produkcji m.in. Gladiator z Russelem Crowe, U-571 z Jon Bon Jovi, Troja z Orlando Bloomem, Hrabia Monte Christo, Agora z Rachel Weisz czy Podwójna gra z Sharon Stone i Rupertem Everettem w rolach głównych.

Kraj słynie ze swoich szkół językowych, do których każdego roku tłumnie przybywają studenci z Europy i z całego świata. Muzyka ludowa przypomina swym brzmieniem melodie sycylijskie.

Muzyka na Malcie.

Firelight – maltański folkowy zespół muzyczny, reprezentant Malty podczas [59.](#) Konkursu Piosenki Eurowizji w 2014 roku

Beangrowers - maltański zespół rockowy.

Charles Camilleri - [maltański](#) dyrygent i kompozytor uznawany za narodowego kompozytora Malty.

Reprezentanci Eurowizji (Chiara - [maltańska](#) piosenkarka, **Fabrizio Faniello** - [maltański wokalista](#), **Olivia Lewis** - maltańska piosenkarka, **Ira Losco** – [maltańska wokalistka](#), **Morena**- maltańska wokalistka).

Uwaga! wszelkie rury kanalizacyjne i kable umieszcza się na zewnątrz elewacji; w umywalkach są dwa krany jeden z wrzącą drugi z lodowatą wodą; balkony często są zabudowane.

Na Malcie praktycznie obowiązują dwa języki urzędowe, gdyż oprócz maltańskiego, powszechnie używa się języka angielskiego.

Podstawowe zwroty:

Cześć – Hello

Dzień dobry - il-gurnata t-tajba

Do widzenia - Sahha

Proszę - Jekk joghgbok

Dziękuję - Grazzi

Tak - Iva

Nie - Le

Przepraszam - Skuzi

Ile to kosztuje? - Kemm jiswa da?

Malta słynie też z dużej ilości i zagęszczenia megalitycznych świątyń, dolmenów, menhirów, grobowców. Posiada rozwinięte zjawiska i formy krasowe m.in. liczne jaskinie np. Calipso, którą utożsamia się z jaskinią wzmiankowaną w Odysei Homera.

Przygotowanie do podróży

Po pierwsze przygotuj bilet i niezbędne aktualne dokumenty tożsamości konieczne podczas odprawy na lotnisku (dowód osobisty, paszport). Najlepiej bilet, paszport itd. zapakuj razem, w jednym miejscu, aby zawsze mieć wszystko pod ręką.

Na lotnisku dokumenty należy okazać:

1. Podczas odprawy biletowo-bagażowej
2. Podczas kontroli bezpieczeństwa
3. Podczas kontroli paszportowej (dotyczy tylko osób podróżujących do państw spoza strefy Schengen)
4. Przed wejściem na pokład samolotu (podczas boardingu).

Po drugie starannie i dokładnie zapakuj bagaż główny (do luku bagażowego) i bagaż podręczny, kabinowy (na pokład samolotu). Najcenniejsze rzeczy lub te, które są podatne na uszkodzenia, możesz spakować razem z bagażem podręcznym.

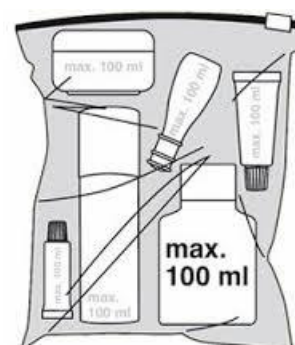
BAGAŻ GŁÓWNY

Bagaż główny powinien zawierać tylko niezbędne minimum i być w miarę lekki 15 kilogramów to absolutne maksimum na nasz wyjazd, chyba że jesteśmy Pudzianem (i to z czasów strongmana). Dobrze spakowany bagaż jest uniwersalny i na każdą okazję. Nie powinno tam być ani jednego przedmiotu, który ma choćby teoretyczną szansę, by przeleżeć wycieczkę na dnie smutny i zapomniany. Szanujmy rzeczy martwe, bo potrafią być złośliwe i się mścić.

BAGAŻ PODRĘCZNY

Bagaż podręczny (ang. *Hand luggage* lub *cabin baggage*) to bagaż który pasażer zabiera ze sobą na pokład samolotu. Każda linia lotnicza posiada własne ograniczenia pod względem wagi oraz wymiaru

bagażu podręcznego, /My w naszą podróż możemy zabrać 10 kg o wymiarach 55-40-20/. Niestety, restrykcje związane z bezpieczeństwem, powodują, że nie zawsze możemy spakować wszystko czego będziemy potrzebowali podczas wyjazdu. **Czego nie można zabierać na pokład samolotu? Jakie wymiary powinien mieć bagaż podręczny?**

1. Płyny

Jedną z najbardziej restrykcyjnych zasad o jakiej musimy pamiętać to reguła dotycząca przewozu napojów. W bagażu podręcznym znajdować się mogą tylko i wyłącznie płyny w opakowaniach nie przekraczających 100 ml. Nie ma tutaj znaczenia, czy mamy w bagażu nie otwartą wodę mineralną, czy butelkę drogich perfum o pojemności 125 ml.

Co więcej, wszystkie płynne substancje muszą znajdować się w przezroczystej torbie z systemem wielokrotnego zamknięcia (tzw. zip). Optymalne wymiary torby to 20×20 cm. Na niektórych lotniskach zwraca się sporą uwagę na to by torba nie była za duża. Jako wartość graniczną podaje się objętość 1 litra.

UWAGA: Restrykcjom dotyczącym przewozu płynów podlegają także – żele (np. do włosów), kremy, pasty (np. do zębów), emulsje, perfumy, dezodoranty, spraye, pianki do golenia, tusze do rzęs, napoje, jogurty, wszelkie płynne jedzenie, syropy itd.

Wyjątki: Linie lotnicze zezwalają na przewóz niezbędnych podczas podróży, z przyczyn zdrowotnych, płynów takich jak: leki na receptę, syrop na katar, płyn do soczewek.

2. Jedzenie

W bagażu podręcznym można bez obaw przewozić jedzenie, o ile nie jest ono w formie płynnej (wówczas podlega wymienionym wyżej restrykcjom).

3. Zakupy ze strefy wolnocłowej

Niektóre linie lotnicze wymagają by wszystkie towary zakupione w strefie wolnocłowej zostały zapakowane do bagażu podręcznego. Inne, zezwalają na wniesienie zakupów do samolotu w osobnej siatce. W przypadku, gdy nie mamy miejsca na zakupy w bagażu, a przewoźnik wymaga od nas ich schowania warto wykorzystać... kieszenie.

Restrykcje dotyczące płynów nie obowiązują już nas podczas zakupów w strefie wolnocłowej. Jest to zatem dobry moment by zaopatrzyć się w napoje na drogę.

Jeśli zamierzamy odbyć z naszymi zakupami (np. perfumami) jeszcze jakieś loty (np. czeka nas przesiadka), należy poprosić o ich specjalne zapakowanie (tzw. transfer bag). Ta sama zasada dotyczy produktów zakupionych na pokładzie samolotu.

4. Urządzenia elektryczne

Na pokład samolotu można zabierać urządzenia elektryczne i elektroniczne. Zabronione jest jedynie przewożenie narzędzi (np. wiertarka). Bez obaw spakować możemy zatem konsolę do gier, aparat fotograficzny, telefon, tabletki, elektryczną szczoteczkę do zębów czy golarkę. Należy pamiętać, że urządzeń elektronicznych na pokładzie samolotu można używać tylko przy wyłączonej kontrolce „zapnij pasy”. Używanie telefonów komórkowych podczas całego lotu jest surowo zabronione.

5. Ostre przedmioty

Absolutnie zabronione jest zabieranie na pokład wszelkich ostrych przedmiotów. W bagażu nie mają prawa znaleźć się nożyczki, noże, pilniczki do paznokci, sztucce, scyzoryki, korkociągi, szpilki, śledzie od namiotu, cążki do paznokci itp.

6. Dodatkowa sztuka bagażu

Przedmioty takie jak: damska torebka, torba z laptopem, aparat fotograficzny w pokrowcu, parasol, książka; o ile nie zostaną zapakowane do bagażu podręcznego, są przez linie lotnicze traktowane jako dodatkowa sztuka bagażu! Niektóre linie lotnicze nie zezwalają na zabranie na pokład takiego „dodatkowego bagażu”. Najbezpieczniej jest po prostu zapakować wszystko co ze sobą zabieramy do jednej torby. (Ewentualnie zawsze można skorzystać z niezastąpionych kieszeni). My jednak możemy zabrać torebkę o wymiarach 35-20-20.

7. Wymiary bagażu podręcznego

Standardowym maksymalnym wymiarem bagażu podręcznego jest 55x40x20 cm. Standardowa maksymalna waga to 10 kg.

ODPRAWA BILETOWO BAGAŻOWA

Odprawy nie powinniśmy odkładać na ostatnią chwilę. Jeśli pasażer dokonuje odprawy na lotnisku, po przybyciu na miejsce powinien sprawdzić na monitorach systemu informacyjnego znajdujących się we wszystkich strefach terminalu, przy którym stanowisku dokonywana jest odprawa na dany rejs. Stanowiska

odprawy biletowo-bagażowej (check-in) znajdują się w części ogólnodostępnej terminalu (sprawdź na planie lotniska). Tam podróżny okazuje bilet lub potwierdzenie rezerwacji i dokument tożsamości (oraz inne dokumenty, jeżeli są wymagane) i nadaje bagaż, który jest odpowiednio oznakowany i po przejściu kontroli bezpieczeństwa oraz kontroli celnej (jeżeli jest wymagana) - kierowany jest do samolotu. Następnie pasażer otrzymuje kartę pokładową (boarding pass) z dołączonym do niej potwierdzeniem nadania bagażu (niezbędne przy ewentualnej reklamacji bagażowej). Karta pokładowa upoważnia do wejścia na pokład samolotu, a także uprawnia do robienia zakupów w strefie po kontroli bezpieczeństwa.

KONTROLA BEZPIECZEŃSTWA

Aby każdy pasażer mógł czuć się podczas podróży bezpiecznie i komfortowo, niezbędna jest kontrola bezpieczeństwa, której dokonują funkcjonariusze Służby

Ochrony Lotniska. Przed podejściem do stanowiska kontroli bezpieczeństwa należy upewnić się, że w bagażu podręcznym nie ma [przedmiotów zabronionych do przewozu](#). Wszystkie przedmioty metalowe, z którymi wchodzimy do hali odlotów (klucze, zegarki, paski, telefony komórkowe, bilon, itp.) oraz większe urządzenia elektroniczne (laptopy, dekodery, etc.) należy umieścić w specjalnych kuwetach i położyć je na taśmie urządzenia rentgenowskiego wraz z bagażem podręcznym. Pracownicy lotniska dokonujący kontroli bezpieczeństwa poproszą nas także o umieszczenie w kuwetach wierzchniego okrycia: kurtki, marynarki, żakiety, mogą również poprosić o zdjęcie obuwia i prześwietlić je urządzeniem rentgenowskim. Wszelkie płyny, żele i aerozole, które chcemy wnieść na pokład samolotu, powinny być umieszczone w pojemnikach o maksymalnej objętości 100 ml/100 g i powinny zmieścić się w jednej, przezroczystej, zamykanej torebce plastikowej o objętości nieprzekraczającej jednego litra. Przybliżone wymiary takiej torby to 22 cm x 15 cm. Aby kontrola bezpieczeństwa przebiegała sprawnie, do dyspozycji pasażerów są pracownicy lotniska, którzy odpowiedzą na Państwa pytania i służą pomocą w przygotowaniu się do kontroli.

KONTROLA CELNA

Punkt odprawy celnej znajduje się w hali odpraw. W tym miejscu pasażer może zgłosić funkcjonariuszowi Służby Celnej wywożone towary, od których przysługuje mu zwrot podatku VAT, przedmioty, które podlegają ocleniu lub obowiązkowi zgłoszenia służbom celnym.

Podróżni przybywający do Polski z innego państwa należącego do Unii Europejskiej są zwolnieni od opłat celnych za przewożone przez siebie towary, o ile ich ilość nie ma charakteru handlowego.

Import towarów przywożonych w bagażu osobistym podróżnego przebywającego z terytorium państwa trzeciego na terytorium kraju zwalnia się od VAT (a co za tym idzie, od należności celnych przywozowych) do równowartości 430 EURO. Do ww. równowartości nie wlicza się produktów leczniczych, niezbędnych do spełnienia potrzeb podróżnego, wartości tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz napojów alkoholowych przywożonych według niżej określonych norm.

W HALI ODLOTÓW

Po kontroli bezpieczeństwa, ewentualnie dokumentów, przechodzimy na halę odlotów, gdzie oczekujemy na informację o boardingu, czyli wejściu na pokład samolotu.

BOARDING

Personel lotniska podaje komunikat o przejściu na pokład, jeśli samolot jest gotowy do przyjęcia pasażerów. Pasażerowie przed opuszczeniem hali odlotów zobowiązani są do okazania personelowi naziemnemu swojej [karty pokładowej](#) (boarding card) oraz dokumentu

tożsamości. Na pokład samolotu pasażer przechodzi pieszo, jeśli samolot stoi odpowiednio blisko terminalu lub zostaje przewieziony autobusem lotniskowym.

Religia

Mimo położenia nieopodal wybrzeży północnej Afryki i różnych wydarzeń historycznych, wśród mieszkańców zdecydowanie dominują katolicy. Według statystyk 95% mieszkańców Malty i 98% Gozo deklaruje właśnie to wyznanie. Pobożność Maltańczyków jest widoczna na co dzień, jednak przede wszystkim wśród starszych mieszkańców wysp. Często nawet podczas porannych mszy świętych w środku tygodnia kościół jest wypełniony wiernymi, a nazwy domów odnoszą się do świętych. Także na budynkach przy niemal każdym dzwonku do drzwi znajduje się mały wizerunek Matki Boskiej.

Ta część kultury Malty ma swoje korzenie w początkach naszej ery, kiedy św. Paweł przybył na teren archipelagu maltańskiego. Ówczesny namiestnik wyspy, Publiusz, nawrócił się wówczas na chrześcijaństwo i został pierwszym biskupem Malty. W całej historii wysp cała chrześcijańska wiara została tylko raz zachwiana przez najazd Arabów w 870r. Nie doszło do islamizacji kraju, bowiem Maltańczycy mieli możliwość wybrania wyznania.

W następnych latach, kiedy na Malcie pojawili się Normanowie, swoje najlepsze lata przeżywała społeczność żydowska. Szacuje się, że w tym czasie na Malcie mieszkało ok. 500 Żydów, a na Gozo-350. Kiedy na Malcie pojawili się joannici, kraj stał się ponownie ostoją chrześcijaństwa. Rycerze-zakonnicy pozostawali w ścisłych relacjach z papieżem. Dominacja brytyjska w XIX w. spowodowała wzrost liczby protestantów na Malcie, z kolei napływ ludności z Afryki Północnej pod koniec XX w. przyniósł powiększenie się społeczności muzułmanów. Obecnie ich liczbę szacuje się na ok. 8 tys. wiernych.

O głębokim przywiązaniu do religii katolickiej mogą świadczyć liczne święta religijne, przede wszystkim obchodzone w każdym miasteczku malownicze *festy*, w które chętnie angażują się mieszkańcy.

Troje Maltańczyków zostało wyniesionych na ołtarze. Pierwszym z nich jest Gorg Preca kanonizowany w 2007 r. – pierwszy Maltańczyk, który został świętym. Innym świętym Kościoła katolickiego został Publiusz - pierwszy biskup Malty, nawrócony na chrześcijaństwo przez św. Pawła Apostoła. Prócz wspomnianych świętych i błogosławionych Malta nieodłącznie kojarzy się z postacią św. Pawła Apostoła, a także ze św. Agatą pochodzącą z Sycylii, która według legend miała się chronić w katakumbach w Rabacie, a powróciwszy na Sycylię, umarła śmiercią męczeńską.

Zwiedzanie Malty. Zabytki, które warto zobaczyć.

1 Valletta.

Valletta była kiedyś twierdzą. **Mury miejskie Valletty**- całe miasto otoczone jest murami, których wysokość równa jest w niektórych miejscach wysokości bloku mieszkalnego.

Pałac Wielkiego Mistrza: największa świecka budowla całej Malty, która znajduje się w centrum stolicy wyspy Valetta, dziś siedziba prezydenta Malty. Wspaniała fasada budynku z wieżą zegarową (co godzinę można na niej zobaczyć postaci, które pokazują się na wieży od XVIII wieku) oraz jej przepiękne wnętrza z uroczymi dziedzińcami przyciągają wielu turystów. Zwiedzać można tylko niektóre pomieszczenia Pałacu, między innymi: **Zbrojownię** z bogatą kolekcją broni oraz zbroi rycerzy zakonnych, **salę Ambadora**, **salę Wielkiej Rady** i inne pomieszczenia reprezentacyjne na pierwszym piętrze budynku. Wnętrza budynku, korytarze, pokoje, sale są bogato zdobione i wypełnione licznymi pamiątkami poprzednich epok.

2. Kolejną, bardzo ważną atrakcją i niezwykle cennym zabytkiem wyspy jest **Katedra św. Jana Chrzciciela**: świątynia również wznosi się w stolicy Malty i powstała w XVI wieku. Gdy wejdzie się do środka katedry od razu uderza przepych i bogate barokowe zdobienia, między innymi wspaniałe **malowidła sufitowe** przedstawiające 18 scen z życia św. Jana Chrzciciela. Właściwie to nie wiadomo, czy patrzeć do góry, czy pod nogi, bo posadzka również jest zdobiona wielokolorowymi marmurowymi **plytami nagrobnymi** pod którymi spoczywają rycerze zakonni. Obraz na ołtarzu namalowany został przez włoskiego malarza **Caravaggio („Ścięcie św. Jana”)**

3. **Hypogeum**: znajduje się niedaleko od Valetty, w **Paoli** i jest kolejnym niesamowitym zabytkiem tej małej przecież wyspy. Jest jedynym zachowanym niemal w całości miejscem kultu religijnego **sprzed 5 tys lat**. Korytarze, komory, schody wykute zostały w skale tworząc tajemniczy i mityczny wręcz **podziemny labirynt**. Miejsce to służyło również jako swego rodzaju grobowiec, gdzie chowano zmarłych. UWAGA! dziennie do Hypogeum może wejść jedynie 70 turystów, co świadczy o wartości tego miejsca. Żeby zwiedzić to miejsce, trzeba zapisać się z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem (cena 20 euro).

4. Mdina miasteczko, które prawie w ogóle się nie zmieniło, mimo swej długiej i burzliwej historii. Koniecznie trzeba pospacerować po mieście, do którego wejścia bronią lwy i zobaczyć pałac **Wielkiego Mistrza Vilheny z XVIII** wieku, kaplicę św. Agatha z XV wieku, wiele kościołów i pałaców przy głównej ulicy miasta, **katedrę św. Piotra i Pawła** (na Malcie przez długi czas przebywał św. Paweł Apostoł)

i fragmenty murów obronnych.

5. Tarxien znajduje się tam **megalityczny kompleks świątynny** pochodzący z **IV wieku p.n.e.** Kompleks składa się z sześciu sanktuariów zbudowanych z wielkich skalnych bloków. Jest tam również wiele przedmiotów wykorzystywanych do obrzędów religijnych, malowidła, płaskorzeźby. Drugim, równie słynnym kompleksem megalitycznym Malty jest **Hagar Qim**. Warto zwrócić uwagę na kamienne kule, które służyły do transportu bloków kamienia. Wstęp do świątyni kosztuje około 6 euro. Dojazd – autobusami linii 81 i 82 (20 min.).

6. Katakumby św. Pawła rozciągają się długimi korytarzami pod ulicami **Rabatu**. Są to największe katakumby na Malcie (900 grobów, długość korytarzy 900 m) i pochodzą z IV i V wieku. Chowani byli tam zarówno Żydzi, jak i chrześcijanie oraz poganie. Pod ziemią czeka na nas tajemniczy ciąg korytarzy, komór, sal, wnek do których schodzi się po schodach. Kolejnymi równie znanymi i innymi od poprzednich są **Katakumby św. Agaty** z pięknymi późnorzymskimi i średniowiecznymi malowidłami ściennymi.

7. Kolejna zapierająca dech w piersiach świątyni, zbudowana z ogromnych bloków skalnych, nosi dość tajemniczą nazwę **Hagar Qim**. Po pierwsze zespół świątynny usytuowany jest w malowniczym miejscu: pomiędzy polami i morzem, po drugie jest bardzo stary, bo ma **około 5 tys. lat**, po trzecie charakteryzuje go harmonia, megalityczne rozmiary (bloki kamienne są ogromne, wzbudzają szacunek do budowniczych świątyni zwłaszcza, że pamiętać musimy o tym, iż nie posługiwali się oni żadnymi narzędziami

z metalu, bo ich jeszcze nie znali) i surowe piękno. Jakieś 500 metrów od Hagar Qim znajduje się drugi pogodny kompleks świątynny **Mnajdra**.

8. Marsaxlokk warto przyjechać do tego małego portowego miasteczka głównie po to żeby poczuć jego niesamowity klimat, zobaczyć **kolorowe łodzie** cumujące przy nadbrzeżu, pracujących rybaków lub kupić coś na ogromnym targu, który odbywa się tu w każdą niedzielę. To atrakcja całkowicie darmowa.

9. Czwarta co do wielkości w Europie kopuła wieńcząca świątynię znajduje się w miejscowości **Mosta**. **Rotunda pod wezwaniem Najświętszej** Marii Panny powstawała w latach 1833-1860 i co ciekawe, wzniesiona była dzięki datkom oraz pracy mieszkańców tego miasta. Jest jednym z najciekawszych świątyń na Malcie, głównie właśnie przez rozmiary swojej kopuły (54 metry średnicy i 60 metrów wysokości), ale też ciekawy portal wzorowany na rzymskim Panteonie.

10. Twierdza St. Angelo. Po drugiej stronie zatoki Grand Harbour znajduje się Fort St. Angelo. To właśnie tam znajdowała się pierwsza twierdza Kawalerów. Jej początki sięgają panowania cesarza Fryderyka II Hohenstaufa. Rozbudowana przez rycerzy maltańskich jest doskonale widoczna z nabrzeży portu Valletty. Wokół twierdzy cumują dziś mniej lub bardziej luksusowe jachty. Z Valletty dostać się tam można pieszo (to długa wycieczka wzdłuż ruchliwych ulic, często bez chodnika) lub autobusem linii nr 2 lub 3 (czas przejazdu 26 minut).

11. Ogrody Barrakka Gardens. To miejsce, w którym chętnie spotykają się młodzi Maltańczycy. W sam raz, żeby usiąść sobie z lodami i cieszyć oczy wieczorem. Właśnie tam można poczuć rozbrajającą atmosferę Malty, gdzie tak, jak w innych miastach śródziemnomorskich życie toczy się powoli. Same ogrody to jeden z najpiękniejszych parków na Malcie. Dostępne publicznie zlokalizowane są na wyniosłym bastionie Piotra i Pawła. Rozciąga się stąd widok na Grand Harbour, a także fort St. Angelo i dalej – na morze.

12. Dla miłośników przyrody i pięknych widoków polecamy wizytę w **Blue Grotto**, do której dostać się można łodziami. Grota ma 30 metrów wysokości i 90 metrowy obwód. Światło odbijające się od morskiej tafli tworzy wspaniałe wielokolorowe efekty, które zapewne na długo pozostaną w pamięci. Woda jest

tutaj tak niebieska, jakby ktoś przeniósł ją z folderu biura podróży. Kto chce, może opłynąć nawisy skalne łódką. Kto woli zaoszczędzić 10 euro, może podejść do nich górą (nie ma ścieżki, dojście na dziko, niebezpieczne).

DODATKOWO :

Warto jest wstąpić również do **Narodowego Muzeum Archeologicznego** mieszczącego się w siedzibie prowansalskich rycerzy zakonnych z XVI wieku, które znajduje się w stolicy, a także do **Kościoła Rozbicia Statku św. Pawła**, gdzie znajdują się relikwie związane ze świętym (między innymi ręka św. Pawła), przejść się po najwcześniej zbudowanym przez rycerzy zakonnych mieście z licznymi zbytkami, czyli **Vittoriosa** (dawne Birgu), odpocząć w urokliwym **parku Buskett Gardens**, no i oczywiście zobaczyć tajemnicze, pochodzące z **epoki brązu koleiny Clapham Junction**.

Mdina – miasteczko, gdzie zwiedzić można średniowieczny budynek Palazzo Falzon, (Dom Normanski), główny plac z rzymskokatolicką katedrą i muzeum katedralnym średniowieczne podziemia (znajdujące się poniżej Pałacu Vilhena).

Gozo – małe miasteczko z Błękitnym Oknem (gigantycznym łukiem skalnym w klifie, zaledwie parę metrów od morza).

Zatoka św. Pawła i Bugibba.

Cirkewwa - port, w którym cumują promy z wyspy Gozo..

Qrenda - wioska, w pobliżu której zobaczyć można imponujące i ciekawe świątynie prehistoryczne, Hagar Qim i Mnajdra.